

BEATA STĘPIEŃ-ZAŁUCKA

Legitymacja demokratyczna władzy sądowniczej w prawie hiszpańskim

Democratic Legitimacy of the Judiciary in Spanish Law

Abstract

One of the main problems of the judiciary in recent years has been the issue of its legitimacy. The changes that have taken place in Poland, among other countries, have renewed the discussion on the system of judicial appointment, the possible participation of representatives of authorities other than the judiciary in the relevant procedures, or – consequently – the discussion on the status of judges appointed with the participation of the non-judicial community. One of the countries where judges do not, in principle, play a decisive role in judicial appointment procedures is Spain. The Spanish legal system emphasises the important links between the judiciary and the will of the nation, pointing to the need to provide judges with so-called democratic legitimacy. Therefore, the author looks at the Spanish system and tries to answer questions about the relevance of the concept of democratic legitimacy of the judiciary for the functioning of the Spanish legal system. The analysis is based on traditional scientific methods used in legal studies, which aim, among other things, to examine the consequences of transferring Spanish standards to the Polish context.

KEYWORDS: administration of justice, courts, judicial power, democratic legitimacy

SŁOWA KLUCZOWE: wymiar sprawiedliwości, sądy, władza sądownicza, legitymacja demokratyczna

BEATA STĘPIEŃ-ZAŁUCKA – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Rzeszowskiego, ORCID – 0000-0002-4397-4361, e-mail: beata@kpmz.pl

1 | Wprowadzenie

Problemy władzy sądowniczej, szeroko zakrojona dyskusja dotycząca statusu Krajowej Rady Sądownictwa czy sędziów powołanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej na jej wniosek^[1], prowokują do ponownego prze-myślenia rodzimych konstytucyjnych standardów powoływania sędziów. Zmiany ustawodawcze jakie zaszły w Polsce w grudniu 2017 roku, które dotyczyły sposobu sformułowania składu Krajowej Rady Sądownictwa od początku 2018 roku (ustawa z 8 grudnia 2017 roku)^[2], skutkujące m.in. zmianą sposobu wyboru tzw. sędziowskiej części tej Rady (model wyboru sędziów przez sędziów zastąpiono modelem wyboru sędziów przez Sejm)^[3], oceniane przez wielu negatywnie^[4], zdają się być takim dodatkowym

¹ Zob. np. Krzysztof Grajewski, „Krajowa Rada Sądownictwa w świetle przepisów ustawy z 8 grudnia 2017 r. – zagadnienia podstawowe” *Krajowa Rada Sądownictwa* 38, nr 1 (2018): 17-35; Krzysztof Skotnicki, „Problem konstytucyjności składu obecnej Krajowej Rady Sądownictwa w Polsce” *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica*, nr 93 (2020): 47-57; Anna Rakowska-Trela, „Niezależność sądu i niezawisłość sędziego powołanego z udziałem KRS w kształcie ustalonym nowelizacją z 8 grudnia 2017 r. – przegląd orzecznictwa” *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica*, 93 (2020): 75-87; Marcin Szwed, „Fixing the Problem of Unlawfully Appointed Judges in Poland in the Light of the ECHR” *Hague Journal on the Rule of Law*, nr 2 (2023): 353-384.

² Ustawa z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych usta, Dziennik Ustaw z 2018 roku, pozycja 3.

³ Dotychczas na tle art. 187 ust. 1 pkt 2 Konstytucji RP, według którego Krajowa Rada Sądownictwa składa się m.in. z piętnastu członków wybranych spośród sędziów Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych, istniało rozwiązanie przyjęte już w pierwszej polskiej ustawie o Krajowej Radzie Sądownictwa z 20 grudnia 1989 r., wedle którego wybór 15 sędziów-członków Krajowej Rady Sądownictwa polegał na wyborze sędziów przez sędziów. Rozwiązanie to pojawiło się także w dwóch kolejnych ustawach, z 27 lipca 2001 r. i z 12 maja 2011 r. Ustawą z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa dodano do ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa art. 9a, zmieniający ustawę z 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa z dniem 17 stycznia 2018 r. Wedle tego przepisu wyboru 15 sędziów-członków Krajowej Rady Sądownictwa dokonuje obecnie Sejm. Szczegółowe zasady wyboru zostały opisane m.in. w: Sławomir Patryra, „Krajowa Rada Sądownictwa w Polsce” *Przegląd Prawa i Administracji*, nr 119 (2019): 123-134.

⁴ Zob. np. Jarosław Majewski, „Strukturalne uzależnienie obecnej Krajowej Rady Sądownictwa od władzy politycznej i wynikająca z tego wadliwość procedury powołań na urząd sędziego a wymóg niezależności i bezstronności sądu oraz instytucja wyłączenia iudex suspectus w postępowaniu karnym”, [w:] *Bezstronność*

impulsem do podjęcia stosownych poszukiwań wzorca^[5], jakiemu kształt Krajowej Rady Sądownictwa miałby odpowiadać w przeszłości^[6].

Dotychczasowe wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego^[7], Sądu Najwyższego^[8], Naczelnego Sądu Administracyjnego^[9], a także Europejskiego Trybunału Praw Człowieka^[10] i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej^[11] często ze sobą sprzeczne, prezentując stanowisko w tej mierze, zazwyczaj ograniczają się do krótkiej oceny nowego polskiego rozwiązania, porównując je do modelu poprzedniego, nie analizując w sposób pogłębiony konstytucyjnego tła możliwych w tym obszarze instrumentów. Do rangi najważniejszego kryterium decydującego o konstytucyjności urósł przymiot niezależności Krajowej Rady Sądownictwa^[12], który w zależności od przyjmowanego poglądu, prowadzi do oceny zgodności bądź niezgodności zmian ustawodawczych z normami konstytucyjnymi. Według jednej grupy poglądów Krajowa Rada Sądownictwa utraciła swoją niezależność, co obecnie ma ją dyskwalifikować jako organ, o którym mowa w art. 186

sędziego w sprawach karnych w świetle zarzutu wadliwości jego powołania, red. Paweł Wiliński, Robert Zawłocki (Warszawa: C.H. Beck, 2022), 74.

⁵ Romuald Kmiecik, „O anarchizacji prawa i trybie wyboru sędziów do Krajowej Rady Sądownictwa” *Consilium Iuridicum*, nr 4 (2024): 86-98.

⁶ Jan Majchrowski, „Intrygująca geneza Krajowej Rady Sądownictwa” *Consilium Iuridicum*, wydanie specjalne (2023): 13-28.

⁷ Zob. np. wyrok TK z 25 marca 2019 r., K 12/18.

⁸ Zob. np. uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych SN z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, ale także np. postanowienie SN z 19 sierpnia 2024 r., III CB 65/24; postanowienie SN z 17 października 2024, III CB 72/23.

⁹ Zob. np. postanowienie NSA z 24 września 2024, II OZ 491/24.

¹⁰ Zob. np. wyroki ETPC: z 7 maja 2021 r., Xero Flor (skarga nr 490/18), z 22 lipca 2021 Reczkowicz (skarga nr 43477/19), z 8 listopada 2021 r. Dolińska-Ficek i Ozimek (skarga nr 49868/19 i 57511/19) czy z 23 listopada 2023 Wałęsa (skarga nr 50849/21).

¹¹ Zob. np. wyroki TSUE: z 15 lipca 2021, C-791/19 czy z 21 grudnia 2023, C-718/21.

¹² Często zresztą poddawany w doktrynie w wątpliwość, co związane jest z hybrydowym składem Krajowej Rady Sądownictwa, składającej się z przedstawicieli wszystkich rodzajów władz. Do czasu zmiany modelu powoływania sędziów-członków KRS, zdecydowana część doktryny uważała, iż przepis art. 187 ust 1 Konstytucji RP nie przesądzał pożądanego modelu wyboru sędziów do KRS. Zob. np. Katarzyna Zawisłak, „Pozycja ustrojowa, kompetencje i skład Krajowej Rady Sądownictwa” *Iustitia*, nr 3 (2012): 124; Piotr Mikuli, „Konstytucyjność trybu wyboru sędziów sądów powszechnych do KRS” *Krajowa Rada Sądownictwa*, nr 4 (2014): 9; Szczucki Krzysztof, „Komentarz do art. 187”, [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, red. Marek Safjan, Leszek Bosek (Warszawa: C.H. Beck, 2016), nb. 8.

Konstytucji RP. Z kolei według poglądu przeciwnego dopiero obecna Krajowa Rada Sądownictwa spełnia wymagania stawiane jej w ustawie zasadniczej^[13].

Nie przesądzając tego sporu, warto przyjrzeć się temu, jak kwestia ta została uregulowana w prawie innych państw. Jako przykład, który w dyskursie publicznym był niejednokrotnie przywoływany^[14], posłużyć może hiszpańska Consejo General del Poder Judicial, pełniąca w Hiszpanii te same funkcje co Krajowa Rada Sądownictwa w Polsce^[15]. Sposób jej powoływania (znaczna część rady powoływana jest przez hiszpański parlament, co ma być wynikiem istnienia legitymacji demokratycznej jego członków i pośredniej legitymacji demokratycznej nominowanych z udziałem tej rady sędziów)^[16] bywa przywoływany jako uzasadnienie dla obecnej polskiej konstrukcji. Ponieważ hiszpańskie prawo konstytucyjne zdaje się być interesującym punktem odniesienia dla dyskusji toczonej w Polsce, warto szerzej przyjrzeć się tamtejszym rozwiązaniom, co w konsekwencji może dać pewien nowy impuls do ewentualnej zmiany stanowisk o konstytucyjności polskich regulacji. Tekst jednak nie ma za przedmiot oceny polskich rozwiązań, a jedynie przedstawienie regulacji obcych, w których zbliżone rozwiązania funkcjonują. Dlatego celem niniejszej wypowiedzi jest próba nakreślenia na czym polega legitymacji demokratyczna władzy sądowniczej w Hiszpanii, a nie odpowiedź na pytanie o zdatność przeniesienia regulacji hiszpańskich na grunt polski.

¹³ Zob. postanowienie SN z 21 czerwca 2024 r., III CB 44/24.

¹⁴ Zob. wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu, m.in. 6 marca 2024 r., gdzie jeden z posłów twórców obecnej regulacji prawnej wskazał m.in., że to „na wzór hiszpański przyjęliśmy [...] rozwiązania, które miały spowodować, że naród, suweren, miał mieć wpływ na to, jak kształtowana jest trzecia, bardzo ważna władza – wymiar sprawiedliwości”. Zob. <https://sejm.gov.pl/sejm10.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=7&dzien=1&wyp=39&view=1>. [dostęp: 24.01.2025].

¹⁵ David Ortega Gutiérrez, „Elección del Consejo General del Poder Judicial: un análisis panorámico” *Revista de Derecho Político*, nr 6 (2022): 13-46.

¹⁶ María Del Mar Navas Sánchez, „Poder Judicial y sistema de fuentes. Cuarenta años de ejercicio de la potestad reglamentaria del Consejo General del Poder Judicial” *Teoría y Realidad Constitucional*, nr 50 (2022): 399-426.

2 | Konstytucyjne podstawy regulacji władzy sądowniczej w Hiszpanii

Jedną z najważniejszych zasad ustrojowych we współczesnym konstytucjonalizmie jest zasada zwierzchnictwa narodu^[17]. Wskazuje ona naród jako dysponenta władzy, suwerena. Naród posiada tę władzę w sposób niepodzielny i niezbywalny, sprawuje ją zaś bądź bezpośrednio, bądź przez swoich przedstawicieli. Zasada ta przesądza demokratyczny ustrój państwa i zakłada, że organy władzy publicznej mają działać z woli narodu, z jego wyboru i w jego interesie. Zasada suwerenności jest wyrażona we wszystkich konstytucjach państw UE, nie może więc dziwić, że nawiązuje do niej także ustrojodawca hiszpański^[18].

Konstytucja Hiszpanii z 27 grudnia 1978 r., w art. 1 ust. 2 wskazuje, że suwerenność narodowa należy do ludu hiszpańskiego, z którego wywodzą się władze państwa. Zakłada trójpodział władzy państwowej, podkreślając przy tym, że wymiar sprawiedliwości pochodzi od ludu i jest wykonywany w imieniu króla przez sędziów, stanowiących władzę sądową, niezawisłych, nieusuwalnych, odpowiedzialnych i podlegających jedynie ustawie (art. 117 ust. 1 konstytucji hiszpańskiej). Podkreśla też, że wykonywanie wymiaru sprawiedliwości we wszelkiego typu procesach zarówno w zakresie wyrokowania, jak i zapewnienia wykonania wyroku należy wyłącznie do sądów i trybunałów powołanych przez ustawy, które określają ich właściwość i zasady postępowania (art. 117 ust. 3 konstytucji hiszpańskiej). Sądy wykonują jedynie funkcje wskazane w konstytucji oraz wyraźnie im powierzone ustawowo w celu zagwarantowanie każdego uprawnienia (art. 117 ust. 4 konstytucji hiszpańskiej)^[19].

Omawiana regulacja oznacza m.in., że organy wymiaru sprawiedliwości nie pełnią żadnych innych funkcji niż te, które zostały im powierzone przez ustawę. W istocie art. 117 ust. 4 konstytucji hiszpańskiej wyraźnie im tego zabrania. Z tej regulacji wynika jednocześnie, że żaden z pozostałych

¹⁷ Ramón Peralta, „Soberanía Nacional y Estado constitucional” *Revista de Estudios Políticos*, nr 7-9 (1999): 309-334.

¹⁸ José Joaquín Jiménez Sánchez, „El acto del origen y la soberanía nacional en la constitución de 1978” *Cuadernos de Pensamiento Político*, nr 24 (2009): 121-136.

¹⁹ María Del Pilar Teso Gamella, Ángel Arozamena Laso, „Artículo 117”, [w:] *Comentario a la Constitución Española. 40 Aniversario. Libro-Homenaje a Luis López Guerra*, t. II, red. Pablo Perze Tremps, Alejandro Saiz Arnaiz, Carmen Montesinos Padilla (Valencia: Tirant lo Blanch, 2018), 1657 i n.

dwóch segmentów władzy nie może wykonywać funkcji sędziowskich^[20]. Celem regulacji konstytucyjnej jest uniemożliwienie wykonywania jurysdykcji przez inne rodzaje organów, które ewentualnie wykonywałyby taką działalność bez istnienia gwarancji konstytucyjnych. Konstytucja hiszpańska pojmując przy tym niezawisłość sędziów i niezależność sądów w odniesieniu do wpływów i nacisków spoza sądownictwa, jako rodzaj niezawisłości prawnej, zgodnie z którą konstytucyjnie zagwarantowana treść niezawisłości sędziowskiej obejmuje uprawnienie do interpretowania prawa tak jak chce, bez możliwości zmuszenia go do rozumowania w jakikolwiek inny sposób^[21].

Z treści art. 24 hiszpańskiej konstytucji wynika, że to państwo ma zapewnić prawo do otrzymania skutecznej ochrony sędziów i sądów w wykonywaniu swych praw i prawnie uzasadnionych interesów. W żadnym wypadku nie można nikogo pozbawić możliwości dochodzenia swych praw (art. 24 ust. 1 hiszpańskiej konstytucji)^[22]. Zapewnia się prawo do sądu powszechnego wcześniej określonego przez ustawę, do obrony i do obecności adwokata, do powiadomienia ich o sformułowanym przeciwko nim oskarżeniu, do jawnego procesu bez nieuzasadnionej zwłoki i z zachowaniem wszelkich gwarancji, do wykorzystania odpowiednich środków dowodowych dla swej obrony, do nieskładania zeznań przeciwko sobie, do nieprzyznania się do winy i do domniemania niewinności. Ustawa określić ma przy tym wypadki, w których z powodu pokrewieństwa lub tajemnicy zawodowej nie istnieje obowiązek składania zeznań co do faktów, wobec których można domniemywać, że stanowią czyny przestępcze (art. 24 ust. 2 hiszpańskiej konstytucji).

W hiszpańskiej nauce prawa wobec aktualnego brzmienia tamtejszej konstytucji wskazuje się, że władza sędziowska podlega prawom podstawowym i konstytucji, która je gwarantuje. Podkreśla się w związku z tym, że sędziowie muszą stosować prawo zgodnie z zasadami konstytucyjnymi^[23].

²⁰ Enrique Sánchez Goyanes, *Constitución española comentada* (Madrid: Ediciones Paraninfo, 2004), 132 i n.

²¹ Tomás Vives Antón, „Introducción”, [w:] *Comentarios a la Constitución Española XL aniversario*, red. Miguel Rodríguez-Piñero y Bravo Ferrer, María Emilia Casas Baamonde (Madrid: Boletín Oficial del Estado, 2018), 643.

²² Alicia González Alonso, „Artículo 24.1”, [w:] *Comentario a la Constitución Española. 40 Aniversario. Libro-Homenaje a Luis López Guerra*, t. I, red. Pablo Perze Tremps, Alejandro Saiz Arnaiz, Carmen Montesinos Padilla (Valencia: Tirant lo Blanch, 2018), 531.

²³ Vives Antón, „Introducción”, 645–646.

Wykonywanie władzy sądowniczej – dokonywane w imieniu narodu hiszpańskiego – opiera się zatem na szeregu zasad konstytucyjnych, które służą jako przewodnik w interpretacji przepisów, stanowiąc przy tym parametr ich konstytucyjności, będąc granicą, której ustawodawca nie może przekroczyć regulując wykonywanie władzy sądowniczej. Wspomniany art. 117 hiszpańskiej konstytucji zawiera zatem listę zasad konstytucyjnych, które regulują i warunkują to, kto wykonuje władzę sądowniczą. Są to zasady konstytucyjne, które wpływają na hiszpańską organizację wymiaru sprawiedliwości^[24].

Jak wskazał hiszpański sąd konstytucyjny na tle powyższych przepisów, niezależność władzy sądowniczej, która przysługuje każdemu z sędziów w trakcie wykonywania przez nich funkcji jurysdykcyjnej, oznacza, że sprawując tę funkcję, podlegają oni wyłącznie rządowi prawa, co oznacza, że nie mają one związku z zarządzeniami, instrukcjami lub wskazaniem jakiegokolwiek innej władzy publicznej, w szczególności ustawodawczej i wykonawczej. Tak skonfigurowana zasada niezawisłości sędziowskiej jest nieodłączną częścią demokratycznego państwa, a jej uznanie w Hiszpanii ma swój początek w konstytucji Kadyksu z 1812 r.^[25] Niezawisłość jest zatem – według hiszpańskiego sądu konstytucyjnego – nieodłącznym atrybutem funkcji sądowniczej, ponieważ oznacza, że sędziowie i sądy nie są podporządkowani w wykonywaniu swoich funkcji jurysdykcyjnych żadnej innej władzy publicznej, są podporządkowani wyłącznie „praworządności”, czyli podlegają prawu. Oznacza to, że w przeciwieństwie do władzy ustawodawczej i wykonawczej, która zgodnie z prawem dysponuje szerokim marginesem w zakresie swobodnego podejmowania decyzji politycznych, sędziowie i sądy, będące członkami władzy sądowniczej, nie mogą sprawować swojej funkcji jurysdykcyjnej według uznania politycznego lub zgodnie ze swoją wolną wolą, ale muszą orzekać z zastrzeżeniem praworządności i ustalonego systemu źródeł prawa^[26].

Konstytucja hiszpańska przewiduje również zasadę jedności wymiaru sprawiedliwości, która według jej brzmienia stanowi podstawę organizacji i funkcjonowania sądów (art. 117 ust. 5 zd. 1 konstytucji hiszpańskiej). Zakłada ona istnienie jednego, spójnego systemu, skupiającego wszystkie

²⁴ Ignacio Díez-Picazo Giménez, „Artículo 117”, [w:] *Comentarios a la Constitución Española XL aniversario*, red. Miguel Rodríguez-Piñero y Bravo Ferrer, María Emilia Casas Baamonde (Madrid: Boletín Oficial del Estado, 2018), 647.

²⁵ Wyrok STK nr 37/2012 z 19 marca 2012 r.

²⁶ Ibidem.

organy tego pionu władzy państwa we wspólnych ramach prawnych i organizacyjnych. Oznacza także, że wyłącznie niezawisli sędziowie, działający w ramach organów władzy sądowniczej, mają prawo wykonywania tej władzy. Celem tej zasady jest zapobieganie istnieniu jurysdykcji poza-sądowej. Dodać w tym zakresie trzeba, że art. 149 ust. 1 pkt 5 konstytucji hiszpańskiej stanowi, że państwo ma wyłączną kompetencję w zakresie wymiaru sprawiedliwości.

Te wszystkie elementy łącznie wskazują w jakim zakresie naród hiszpański realizuje władzę suwerenną w obszarze władzy sądowniczej, jakie wartości leżą u podstaw jej wykonywania i jakie wiążą się z tym ograniczenia. Konstytucja przy tym nie zawiera jakiegoś bardzo szczegółowego rozwiązania, będąc jedynie paradygmatem dla rozwiązań szczegółowych wprowadzonych w przepisach ustaw.

Stosownie do przepisów konstytucyjnych (art. 122 ust. 1 konstytucji hiszpańskiej) to ustawa organiczna (rodzaj ustawy, który według prawa hiszpańskiego jest usytuowany między konstytucją a ustawami) o władzy sądowniczej winna określać zarówno tworzenie, funkcjonowanie i strukturę organizacyjną sądów i trybunałów, jak również status prawny sędziów zawodowych tworzących jednolitą korporację oraz status personelu pomocniczego administracji wymiaru sprawiedliwości^[27]. Konstytucja odsyła więc do przepisów ustawowych, które w tym zakresie mają wprowadzić rozwiązania szczegółowe, oparte na istniejących zasadach konstytucyjnych.

Takie ukształtowanie i w pewnym sensie uwypuklenie rangi władzy sądowniczej, choć oczywiście jest to bardziej złożony problem, wynika – jak można sądzić – z faktu odejścia w okresie prac konstytucyjnych przed 1978 rokiem od reżimu totalitarnego, gdzie pierwszym krokiem było uznanie władzy sądowniczej za władzę na równi z innymi gałęziami państwa i zagwarantowanie niezależności sądów, wydobycie sądownictwa z niemocy i nieistotności, do których zdegradowała je dyktatura^[28]. Dlatego w prawie hiszpańskim element realizacji władzy sądowniczej w imieniu suwerena znalazł jednoznaczne i bezpośrednie odzwierciedlenie w treści tamtejszej konstytucji. Wszystkie władze państwowe, w tym władza sądownicza wywodzą się od ludu.

²⁷ Luis María Díez-Picazo Giménez, „Artículo 122”, [w:] *Comentario a la Constitución Española. 40 Aniversario. Libro-Homenaje a Luis López Guerra*, t. II, red. Pablo Perze Tremps, Alejandro Saiz Arnaiz, Carmen Montesinos Padilla (Valencia: Tirant lo Blanch, 2018), 1719-1720.

²⁸ Vives Antón, „Introducción”, 641 i n.

Trzeba w związku z tym wreszcie wspomnieć, że hiszpański wymiar sprawiedliwości – stosownie do przepisów tamtejszej konstytucji – od czasu jej wejścia w życie w 1978 r. zna radę sądownictwa, wspomnianą już Consejo General del Poder Judicial, której status prawny w istotny sposób powiązany jest z demokratycznym sposobem jej wyboru. Konstytucja powierza radzie określone funkcje, w szczególności w zakresie powoływania, awansów, nadzoru i odpowiedzialności dyscyplinarnej (art. 122 ust. 2 hiszpańskiej konstytucji). Są to te decyzje, które w sposób najbardziej bezpośredni wpływają na status prawny sędziów: dostęp do kariery sędziowskiej i do każdego konkretnego stanowiska, awans w randze, badanie skuteczności funkcjonowania organów sądowych oraz poddanie się, w stosownych przypadkach, procedurze sankcji za nieprzestrzeganie obowiązków zawodowych. Dlatego zdaniem nauki hiszpańskiej, o czym jeszcze będzie mowa, niezbędne jest poszukiwanie połączenia pomiędzy sprawowaniem władzy sędziowskiej przez sędziego a pochodzącymi od narodu kompetencjami. Poprzez pośredni łańcuch demokratyczny sędziów wyposaża się w kompetencję do rozstrzygnięcia spraw w imieniu narodu. Stąd związek między tym, co konstytucja koniecznie zastrzega dla rady, a ochroną niezawisłości sędziowskiej, jest według tamtejszej nauki prawa oczywisty.^[29] Sędziowie są więc powoływani z udziałem Consejo General del Poder Judicial, co wpływa na ich status prawny z uwagi na powiązany z suwerenem sposób jej wyboru.

3 | Sposób wyboru Rady Głównej Władzy Sędziowskiej (Consejo General del Poder Judicial)

By zastanowić się nad charakterem legitymacji demokratycznej władzy sędziowskiej, w pierwszej kolejności należy przyrzeć się temu, jak wygląda wybór członków Consejo General del Poder Judicial. Pierwsze obserwacje jakie na tle obecnego hiszpańskiego unormowania niejako wyprzedzając można poczynić sprowadzają się do dostrzeżenia, że członkowie rady nie są wybierani przez sędziów. Samorząd sędziowski, poza zgłaszaniem kandydatów, nie ma w tym zakresie żadnych kompetencji. Wybór nie jest

²⁹ Luis María Díez-Picazo Giménez, „Artículo 122”, 1725.

więc wyborem kooptacyjnym, w którym przedstawiciele tej samej władzy wybierają się wzajemnie.

Należy podkreślić, że konstytucja Hiszpanii w bardzo ogólnej mierze odnosi się do sposobu wyboru członków rady. Art. 122 ust. 3 zawiera wskazówki dla ustawodawcy co do kształtu rady. Zgodnie z jego brzmieniem liczy ona 21 członków, w tym 20 pochodzących z wyborów. Z mocy prawa bowiem przewodniczącym Rady Głównej jest prezes Trybunału Najwyższego (najwyższy organ sądowniczy obejmujący swoją jurysdykcją wszystkie sprawy, z wyjątkiem dotyczących gwarancji konstytucyjnych). Pozostałych 20 członków jest natomiast powoływanych w oparciu o przeprowadzone wybory. Dwunastu z nich powołuje się spośród sędziów wszystkich kategorii, na zasadach ustalonych przez ustawę organiczną; czterech na wniosek Kongresu Deputowanych (izba niższa hiszpańskiego parlamentu) i czterech na wniosek Senatu, spośród adwokatów i innych prawników o uznanej kompetencji i ponad piętnastoletniej praktyce w swoim zawodzie^[30].

Z 20 członków rady 12 wybieranych jest zatem spośród sędziów wszystkich sądów hiszpańskich. Zasady, na jakich odbywają się te wybory, nie zostały ustalone w ustawie zasadniczej. Ustrojodawca zdecydował bowiem, że mają one zostać określone w ustawie organicznej o władzy sądowniczej. Tak się stało i obecnie zasady te określono w ustawie z 28 czerwca 2013 r. o reformie Consejo General del Poder Judicial^[31].

Sposób wyboru członków do rady jest specyficzny. Wszyscy wybieralni członkowie rady są powoływani przez hiszpański parlament (Kortezy Generalne), w równej liczbie przez Kongres Deputowanych i Senat (art. 567 ust. 1 Ley Orgánica 4/2013). Każda z izb parlamentu wybiera więc dziesięciu członków, tj. po sześciu sędziów i po czterech prawników wykonujących inne zawody. Wybór następuje większością 3/5 głosów (art. 567 ust. 2 Ley Orgánica 4/2013). Kandydaci mogą zgłaszać się sami, jednak takie zgłoszenie powinno zostać poparte przez co najmniej 25 sędziów pozostających w stanie czynnym lub też przez stowarzyszenie sędziowskie (art. 573 ust. 1 w zw. z art. 574 ust. 1 Ley Orgánica 4/2013). Każdy sędzia lub stowarzyszenie może przy tym poprzeć maksymalnie dwunastu kandydatów (art. 574 ust. 2 Ley Orgánica 4/2013), czyli tyle osób, ile jest wybieranych w skład

³⁰ Zob. Paulina Glejt-Uziębło, Piotr Uziębło, „Rada Główna Władzy Sądowniczej w Hiszpanii” *Przegląd Prawa i Administracji*, nr 119 (2019): 59-70.

³¹ Ley Orgánica 4/2013, de 28 de junio, de reforma del Consejo General del Poder Judicial, por la que se modifica la Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial, BOE-A-2013-7061.

rady. Zgodnie z art. 578 ust. 3 Ley Orgánica 4/2013, spośród zgłoszonych kandydatur każda z izb parlamentu dokonuje takiego wyboru, by wśród wybranych przez siebie członków rady trzech było sędziami sądu najwyższego, trzech sędziami ze stażem zawodowym co najmniej 25 lat, sześciu zaś sędziami niezależnie od długości służby. W przypadku, gdyby kandydatów w każdej kategorii było mniej niż przewidzianych dla nich miejsc, pozostałe miejsca dobiera się spośród kolejnej kategorii. Członkowie Rady powoływani są na pięcioletnią kadencję (art. 568 ust. 1 zd. 1 Ley Orgánica 4/2013) dekretem królewskim, składając ślubowanie przed królem (art. 569 ust. 1 Ley Orgánica 4/2013)^[32].

Taki sposób wyboru członków rady na pierwszy rzut oka może rodzić wątpliwości co do nadmiernej ingerencji władzy politycznej (parlamentu) we władzę sędziowską. Powierzenie wyboru wszystkich wybieralnych członków rady, zwłaszcza zaś członków sędziowskich, przez polityków to rozwiązanie, które w wielu krajach, w tym np. w Polsce, bywa mocno krytykowane. Krytyka ta, zdaniem większości przedstawicieli doktryny hiszpańskiej, nie jest jednak słuszna, a obecne rozwiązanie normatywne ma istotne konstytucyjne uzasadnienie,^[33] choć oczywiście pojawiają się także głosy przeciwne^[34].

4 | Uzasadnienie dla obecnego modelu wyboru – legitymacja demokratyczna

Jak zaakcentowano powyżej, wymiar sprawiedliwości pochodzi w Hiszpanii od ludu i jest wykonywany w imieniu króla przez sędziów, stanowiących władzę sądowną (art. 117 ust. 1 hiszpańskiej konstytucji), co jest

³² W polskiej literaturze opisuje to np. Jędrzej M. Kondek, „Najwyższa Rada Władzy Sędziowskiej w Hiszpanii. Skład i ewolucja historyczna” *Krajowa Rada Sądownictwa*, nr 3-4 (2018): 16-28.

³³ Por. Rodrigo Miguel Barrio, „El Consejo General del Poder Judicial en Perspectiva: análisis, desafíos y propuesta de reforma” *Revista de Derecho Político*, nr 7 (2024): 289-317.

³⁴ Aida Torres Pérez, „Judicial Self-Government and Judicial Independence: The Political Capture of the General Council of the Judiciary in Spain” *German Law Journal*, nr 7 (2018): 1779 i nast.

też konsekwencją regulacji art. 1 ust. 2 hiszpańskiej konstytucji, która wskazuje, że suwerenność narodowa należy do ludu hiszpańskiego, z którego wywodzą się władze państwa. Na takim tle konstytucyjnym wybór członków Consejo General del Poder Judicial i związane z działalnością tej rady zasady wyboru hiszpańskich sędziów nie budzą – w tamtejszej nauce prawa – większych wątpliwości^[35].

Jak wskazuje się w hiszpańskiej doktrynie, władza sądownicza musi odznaczać się legitymacją demokratyczną^[36]. Jest to bowiem władza wykonywana w imieniu narodu, zatem kompetencje przyznane osobom tę władzę sprawującym muszą wynikać z woli narodu^[37]. W dzisiejszej hiszpańskiej teorii prawa i polityki powszechnie identyfikuje się trzy władze (ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą), które mają stanowić rdzeń organizacyjny państwa^[38]. Formy relacji między nimi były przedmiotem debat na przestrzeni dziejów, a i dziś nie ma w tej kwestii absolutnie jednomyślnego stanowiska. Nie brakuje takich, którzy rozumieją, że relacjami między trzema gałęziami władzy powinna rządzić zasada współdziałania, a więc stanowisko, które wyraźniej opierałoby się na wspólnym interesie, jakiemu służyć mają wszystkie organy i władze państwa. Powszechnie przyjmuje się jednak, że relacje między trzema gałęziami rządu powinny być regulowane przez zasadę niezależności, czyli ideę, że żadna z trzech gałęzi nie powinna ingerować w działania dwóch pozostałych^[39].

Ingerencja władzy ustawodawczej w wybór członków Consejo General del Poder Judicial stwarza – przynajmniej *prima facie* – pewne wątpliwości. Wątpliwości te pogłębia fakt, że to właśnie władza sądownicza jest odpowiedzialna za nadzorowanie legalności działań innych władz. Powstaje zatem choćby pytanie, w jaki sposób legalność działań różnych organów instytucjonalnych może być kontrolowana przez władzę, która ostatecznie została ukształtowana przez działanie tych samych organów, których zgodność z prawem ma kontrolować. Jak się jednak okazuje, w Hiszpanii

³⁵ José Luis Granda Alonso, *La autonomía judicial en el constitucionalismo español* (Madrid: UNED, 2015), *passim*.

³⁶ Martín Laura Miraut, „La legitimidad democrática del poder judicial” *Revista Internacional De Pensamiento Político*, nr 1 (2022): 389-406.

³⁷ Ortega Gutiérrez, „Elección del Consejo General del Poder Judicial: un análisis panorámico”, 27 i n.

³⁸ Javier García Roca, „Del principio de la división de poderes” *Revista de Estudios Políticos*, nr 108 (2000): 41-76.

³⁹ Ann Nelson, „La relación entre poder judicial y poder legislativo”, [w:] *Relaciones entre el poder legislativo y el poder judicial* (Vitoria-Gasteiz: Parlamento Vasco, 2007), 195-236.

uważa się, że powyższa – obowiązująca od 2013 r. – regulacja w zakresie sposobu wyboru członków rady, w tym także członków-sędziów, stanowi jeden z niezbędnych filarów demokratycznego sądownictwa. Sama zmiana sposobu wyboru członków rady dokonana w 2013 roku polegała zaś na odejściu od systemu, w którym wszystkie etapy wyłaniania członków-sędziów w skład rady były dokonywane wyłącznie przez środowisko sędziowskie. Uważano jednak, że rozwiązanie to było niewłaściwe, narażone na wpływy korporacyjne, i winno się od niego odejść, m.in. na rzecz wyboru przez obywateli^[40], co miało mieć na celu wzmocnienie autonomii sądownictwa. Taka zmiana w powyższym kierunku została wprowadzona – jak wyżej wskazano – w 2013 roku. Taki sposób wyboru rady (przez parlament) ma bowiem gwarantować, że sędziowie będą dobrani jako właściwi, reprezentatywni i neutralni^[41].

Komentując ukształtowanie rady w tamtejszej nauce podnosi się m.in., że konstytucyjny wymóg obiektywnej niezależności nie wymaga ani nie zakłada jako warunku, aby sądownictwo tworzyło się samo w reżimie nieprzenikalności od innych sfer suwerennej władzy państwa, co zresztą byłoby wysoce szkodliwe dla sądownictwa i samych sędziów^[42]. Wybór sędziów przez sędziów – jako alternatywa dla obecnego sposobu wyboru członków rady – stwarzałyby bowiem ryzyko nadmiernej samorządności, zwłaszcza że – jak się uważa – dla suwerennego wykonywania władzy jurysdykcyjnej i budowy niezależnego sądownictwa zakorzenionego w suwerenności narodowej konieczne jest zapewnienie zróżnicowanego pochodzenia członków rady, podkreślenie jej nietechnokratycznego charakteru i zapewnienie absolutnego dystansu od wpływów korporacjonalistycznych. Rada winna bowiem być zwieńczeniem autentycznej władzy państwowej, której korzenie, uzasadnienie i znaczenie znajdują się w narodzie hiszpańskim^[43]. I choć podnosi się niekiedy, że zasadniczo niemożliwe jest zidentyfikowanie demokratycznej legitymacji działań sędziego w rodzaju tej, którą można znaleźć bezpośrednio we władzy ustawodawczej i podkreśla, że poszukiwanie źródła legitymacji sędziego do sprawowania

⁴⁰ Granda Alonso, *La autonomía judicial en el constitucionalismo español*, 146.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Fernando Garrido Falla, *Comentarios a La Constitución* (Madrid: Civitas Ediciones, 2001), 1261 i n.

⁴³ Perales Ascensión Elvira, „Composición y elección de los miembros del Consejo General del Poder Judicial”, [w:] *Independencia judicial y estado constitucional: el gobierno judicial*, red. Luis Aguiar de Luque (Valencia: Tirant lo Blanch, 2016), 27-50.

władzy sądowniczej nie jest zadaniem łatwym, to jednak to właśnie obecne rozwiązanie ustawowe jest raczej powszechnie akceptowane.

Co prawda niekiedy w tamtejszym^[44] systemie prawnym wskazuje się, że w przeciwieństwie do władzy ustawodawczej i wykonawczej władza sądownicza może znaleźć konstytucyjną legitymizację swojego działania, m.in. w samym wykonywaniu swojej funkcji, działaniu na podstawie prawa. W tym kontekście mogłoby to oznaczać, że sama idea legitymizacji pochodzenia władzy sądowniczej byłaby w tym przypadku pozbawiona znaczenia i pozwoliłoby to właśnie przeciwstawić legitymację sprawowania władzy sądowniczej pochodzącej od narodu wiedzy sędziego i jego działaniu na podstawie obowiązujących przepisów. Miałoby tak być dlatego, że przecież te ostatnie (przepisy prawa) uchwalono właśnie w sposób demokratyczny, a zatem także z widoczną legitymacją demokratyczną^[45]. Ta koncepcja nie znajduje jednak większości i mimo jej wydzwięku w literaturze filozoficznej, zazwyczaj uważa się, że pełnienie przez sędziego funkcji w sposób pozbawiony pierwotnej legitymacji demokratycznej (związanej z jego powołaniem) jest anomalią^[46]. Ewentualne „naprawienie” tej anomalii, w razie gdyby powrócić do systemu kooptyacyjnego, mogłoby – w dużym uproszczeniu – polegać na przyjęciu rozwiązania, wedle którego obowiązkiem sędziego jest ustalenie stanu opinii publicznej co do tego, co ma być przedmiotem rozstrzygnięcia. Byłby to sposób na zachowanie demokratycznej legitymizacji działań sędziego bez utraty przez jego wyrok koniecznego w systemie demokratycznym elementu (zwierzchnictwa narodu)^[47]. To zaś wydaje się jednak niemożliwe do realizacji w praktyce, co jest jednym z powodów odrzucenia tej koncepcji.

Trzeba podkreślić, że obecne hiszpańskie rozwiązanie było kilkukrotnie przedmiotem rozważań tamtejszego Trybunału Konstytucyjnego (Tribunal Constitucional). Pewne wskazania co do kształtu rady pojawiły się już w wyroku z 13 grudnia z 2012 r., STC 238/2012, gdzie Trybunał uznał, że status sędziów musi być powiązany z mandatem konstytucyjnym, a rada nie jest samorządnym organem kształtowanym przez sędziów, gdyż z konstytucyjnego uregulowania tej instytucji wynika, że ustawodawca chciał utworzyć organ autonomiczny, który pełniłby określone funkcje, a reprezentacja sędziów w radzie nie ma jednocześnie gwarantować ich wpływu

⁴⁴ Zob. Miraut, „La legitimidad democrática del poder judicial”, 392 i n.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Ibidem, 404.

na jej kształt^[48]. Z kolei w wyroku z 15 listopada 2016 r., STC 191/2016, Trybunał Konstytucyjny, badając konstytucyjność przepisów Ley Orgánica 4/2013, uznał, iż ukształtowanie rady jest zgodne z hiszpańską konstytucją. Została ona bowiem ustanowiona jako autonomiczny i odrębny organ by zagwarantować niezależność władzy sędziowskiej. Wskazał, że hiszpańska konstytucja definiuje radę jako instytucję „niepodporządkowaną innym władzom publicznym”, w związku z czym w szczególności jej członkowie nie mogą być postrzegani jako „delegaci lub komisarze” Kongresu Deputowanych i Senatu, mimo że jednej lub drugiej z tych izb odpowiada, zgodnie z imperatywem konstytucyjnym, ich powołanie. Członkowie Rady nie są jednak związani żadnym mandatem imperatywnym ani nie mogą zostać usunięci ze stanowiska decyzją lub pod wpływem jakiegokolwiek innej władzy publicznej, co ma właśnie gwarantować ich niezależność^[49]. Natomiast w wyroku z 2 października 2023 r., STC 128/2023 Trybunał Konstytucyjny wskazał, że obecna konfiguracja rady jest gwarancją niezawisłości sędziowskiej. W kontekście dyskusji o sposobie wyboru jej członków podkreślił przy tym, iż nie jest właściwe dążenie do zmiany sposobu wyboru członków rady w kierunku zastosowania zasad reprezentacyjnego przedstawicielstwa sędziowskiego, gdyż nie jest ona organem domniemanej samoorganizacji sędziów. Takie jej ujęcie byłoby przy tym sprzeczne z konstytucyjną zasadą niezawisłości i niezależności sędziów. W odniesieniu do tych cech konstytucja przypisuje radzie rolę gwaranta, ale nie wymaga, aby był to organ kształtowany przez sędziów, lecz raczej, by zajmował pozycję autonomiczną. W hiszpańskiej konstytucji nie ma przy tym precyzyjnego wskazania sposobu powoływania członków rady, w związku z tym możliwe jest i takie ukształtowanie tego wyboru, że zadanie ich powoływania należy w całości lub w części do Kongresu Deputowanych lub Senatu. Dzieje się tak, gdyż pozycja członków tego organu nie musi być w sposób nieunikniony uzależniona od osób odpowiedzialnych za ich powołanie, ale raczej wynika z sytuacji przyznanej im przez system prawny. W przypadku rady wszyscy jej członkowie nie są powiązani z organem proponującym, czego dowodem jest zakaz mandatu imperatywnego oraz ustalenie określonej kadencji (pięć lat), która nie pokrywa się z kadencją parlamentu i podczas której nie można ich odwołać, z wyjątkiem przypadków ściśle określonych w ustawie organicznej. Inne rozwiązanie mogłoby zresztą pozwolić na faworyzowanie części sędziów,

⁴⁸ ECLI:ES:TC:2012:238.

⁴⁹ ECLI:ES:TC:2016:191.

np. przez władzę wykonawczą, czemu należy przeciwdziałać. W obecnym kształcie rady jej członkowie są niewątpliwie niezależni od rządu i Korteżów Generalnych, ich pozycja gwarantuje brak powiązań politycznych (po już dokonanym wyborze)^[50].

Nie ulega więc wątpliwości, że w Hiszpanii promuje się ideę, wedle której sędzia nie powinien znajdować swojej legitymacji w ramach swojej funkcji pochodzącej z kooptacji lub rządu sędziów^[51]. Troska ustrojodawcy hiszpańskiego o niezależność sądownictwa ma na celu odseparowanie władzy sądowniczej od władzy wykonawczej, co tradycyjnie dotyczy szeregu współczesnych reżimów konstytucyjnych. Istnienie autonomicznego organu zarządzającego sądownictwem, takiego jak Consejo General del Poder Judicial, jest najwyraźniejszym wyrazem tej troski. Jej dalszym przejawem jest zaś zapewnienie wewnętrznej niezależności sądownictwa, w tym od organów zarządzających sądownictwem, czym m.in. w tamtejszej nauce tłumaczy się obecny kształt i sposób wyboru członków rady, w tym także członków-sędziów. I choć spotykana jest krytyka obecnego rozwiązania^[52], w tamtejszej nauce prawa konstytucyjnego nie ulega wątpliwości, że w zakresie sposobu wyboru sędziów- członków rady ustawodawca zwykły ma szeroki margines uznania^[53].

5 | Wnioski

Hiszpańska koncepcja organizacji władzy sądowniczej, miejsce i rola Consejo General del Poder Judicial, status członków tej rady i powołanych z jej udziałem sędziów to zagadnienia, które w hiszpańskim konstytucjonalizmie zdają się być ugruntowane. Powiązanie wyboru członków rady, a w konsekwencji powołanie sędziego do sprawowania władzy sądowniczej, ma korzenie demokratycznym państwie prawa, w którym władza

⁵⁰ ECLI:ES:TC:2023:128.

⁵¹ Miraut, „La legitimidad democrática del poder judicial”, 393.

⁵² Zob. np. Rosa Fernández Riveira, „El órgano de gobierno de los jueces atrapado en el tiempo. El CGPJ hiper reformado, hiper prorrogado y, ahora en funciones, perdiendo y recuperando competencias”, *Teoría y Realidad Constitucional*, nr 50 (2022): 351-397.

⁵³ Díez-Picazo Giménez, „Artículo 122”, 1730.

zwierzchnia należy do narodu. Hiszpański paradygmat może w tej mierze stanowić interesujące rozwiązanie dla innych państw europejskich.

Konfrontując prawo hiszpańskie np. z prawem polskim, w którym w związku ze zmianami wprowadzonymi w 2017 roku deklarowano nawiązanie do wzorca hiszpańskiego, mimo pewnych odrębności procedur wyboru członków obu rad sądownictwa, zauważyć trzeba wspólny mianownik, jakim jest dokonywanie wyboru przez parlament. Na tej kanwie należy dostrzegać aktualne orzecznictwo europejskich trybunałów, które zdaje się poddawać w wątpliwość hiszpańską koncepcję, choć póki co związane jest to oczywiście wyłącznie z orzeczeniami w sprawach polskich^[54]. Trzeba tutaj przypomnieć, że np. TSUE w wyroku z 9 lipca 2020 r., C-272/19, stanął na stanowisku, że wyłącznie rada sądownicza, której członkowie nie pochodzą z wyboru dokonanego przez parlament, lecz są wybierani przez samych sędziów, daje gwarancje niezawisłości powołanych przez nią sędziów^[55]. Pogląd ten, na tle ustaleń pochodzących z hiszpańskiej doktryny, zdaje się być jednak dyskusyjny. Wygląda więc na to, że wybór członków rad sądownictwa, tak samo jak sytuacja, w której w danym państwie nie ma rady sądownictwa i procedura nominacji sędziów prowadzona jest przez czynnych polityków (jak np. w Niemczech)^[56], zdają się być obecnie okolicznościami obciążającymi przymioty niezależnego sądu, przynajmniej jak *prima facie* można odczytywać poglądy europejskich trybunałów w wypadku polskim. Na tle prawa hiszpańskiego obszar ten nie wydaje się wcale taki jednoznaczny^[57].

⁵⁴ Beata Stępień-Załużka, „European Standard for Judicial Appointments: Some Doubts”, [w:] *Nuevas Perspectivas Del Derecho En Iberoamérica*, red. Lorenzo Mateo Bujosa Vadell (Porto: Iberojur Science Press, n.d.), 506-520.

⁵⁵ Czym TSUE w zasadzie odszedł od stanowiska przyjętego w swoim wyroku z dnia 9 lipca 2020 r., Land Hessen, C-272/19.

⁵⁶ Magdalena Bainczyk, *Wybrane aspekty statusu prawnego sędziów w RFN z perspektywy instytucji unijnych* (Poznań: Instytut Zachodni, 2024), *passim*.

⁵⁷ Na tle prawa polskiego można podnieść, że czymś naturalnym wydaje się wybór sędziów przez sędziów, a odejście od tego modelu wymaga przekonującej argumentacji i w konsekwencji, w razie akceptacji stanowiska o wadliwości konstytucyjnej tego rozwiązania, może prowadzić m.in. do przyjęcia oceny, że wybór danego sędziego był wadliwy. Problem jest niewątpliwie dyskusyjny, dlatego konieczne jest – jak można sądzić – opracowanie procedur naprawczych, by przeciąć ewentualne spekulacje. Zob. Beata Stępień-Załużka, „Konsekwencje wadliwej procedury wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa. Uwagi w kontekście wyroku ETPCz w sprawie Guðmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii”, [w:] *Prawo konstytucyjne w systemie prawa: księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Stanisławowi Bożykowi z okazji 70. rocznicy urodzin i 45-lecia pracy naukowej*, red. Ryszard Skarzyński i in. (Białystok: Wydawnictwo Temida 2, 2022), 877-886.

Mając powyższe na uwadze, można pokusić się o pogląd, że stanowisko kwestionujące hiszpański standard (czego dopatrzeć można się w najnowszym orzecznictwie europejskich trybunałów) może stać się w przyszłości zarzewiem kolejnych konfliktów. O ile więc Polskę z pewnością czeka dyskusja co dalej z Krajową Radą Sądownictwa, w której być może zdecyduje się o powrocie do poprzedniego sposobu wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa (który miał swoje wady i zalety), dyskusja ta nie może być pozbawiona elementów pochodzących z innych państw, tak jak i inne państwa powinny stać się coraz mocniej wrażliwe na to co kwestionuje i proponuje się w Polsce.

Bibliografia

- Antón Tomás Vives, „Introducción”, [w:] *Comentarios a la Constitución Española XL aniversario*, red. Miguel Rodríguez-Piñeiro y Bravo Ferrer, María Emilia Casas Baamonde. Strony. Madrid: Boletín Oficial del Estado, 2018.
- Bainczyk Magdalena, *Wybrane aspekty statusu prawnego sędziów w RFN z perspektywy instytucji unijnych*. Poznań: Instytut Zachodni, 2024.
- Barrio Rodrigo Miguel, „El Consejo General del Poder Judicial en Perspectiva: análisis, desafíos y propuesta de reforma” *Revista de Drecho Político*, nr 7 (2024): 289-317.
- Díez-Picazo Giménez Ignacio, „Artículo 117”, [w:] *Comentarios a la Constitución Española XL aniversario*, red. Miguel Rodríguez-Piñeiro y Bravo Ferrer, María Emilia Casas Baamonde. 646-670. Madrid: Boletín Oficial del Estado, 2018.
- Díez-Picazo Giménez Luis María, „Artículo 122”, [w:] *Comentario a la Constitución Española. 40 Aniversario. Libro-Homenaje a Luis López Guerra*, t. II, red. Pablo Perze Tremps, Alejandro Saiz Arnaiz, Carmen Montesinos Padilla. Valencia: Tirant lo Blanch, 2018.
- Enrique Sánchez Goyanes, *Constitución española comentada*. Madrid: Ediciones Paraninfo, 2004.
- Fernández Riveira Rosa, „El órgano de gobierno de los jueces atrapado en el tiempo. El CGPJ hiper reformado, hiper prorrogado y, ahora en funciones, perdiendo y recuperando competencias” *Teoría y Realidad Constitucional*, nr 50 (2022): 351-397. doi:10.5944/trc.50.2022.36377.
- García Roca Javier, „Del principio de la división de poderes” *Revista de Estudios Políticos*, nr 108 (2000): 41-76.
- Garrido Falla Fernando, *Comentarios a La Constitución*. Madrid: Civitas Ediciones, 2001.

- Glejt-Uziębło Paulina, Piotr Uziębło, „Rada Główna Władzy Sądowniczej w Hiszpanii” *Przegląd Prawa i Administracji*, nr 119 (2019): 59-70. doi:10.19195/0137-1134.119.6.
- González Alonso Alicia, „Artículo 24.1”, [w:] *Comentario a la Constitución Española. 40 Aniversario. Libro-Homenaje a Luis López Guerra*, t. I, red. Pablo Perze Tremps, Alejandro Saiz Arnaiz, Carmen Montesinos Padilla. 531. Valencia: Tirant lo Blanch, 2018.
- Grajewski Krzysztof, „Krajowa Rada Sądownictwa w świetle przepisów ustawy z 8 grudnia 2017 r. – zagadnienia podstawowe” *Krajowa Rada Sądownictwa*, nr 1 (2018): 17-35.
- Granda Alonso José Luis, *La autonomía judicial en el constitucionalismo español*. Madrid: UNED, 2015.
- Jiménez Sánchez José Joaquín, „El acto del origen y la soberanía nacional en la constitución de 1978” *Cuadernos de Pensamiento Político*, nr 24 (2009): 121-136.
- Kmiecik Romuald, „O anarchizacji prawa i trybie wyboru sędziów do Krajowej Rady Sądownictwa” *Consilium Iuridicum*, nr 4 (2024): 86-98.
- Kondek Jędrzej M., „Najwyższa Rada Władzy Sądowniczej w Hiszpanii. Skład i ewolucja historyczna” *Krajowa Rada Sądownictwa*, nr 3-4 (2018): 16-28.
- Majchrowski Jan, „Intrygująca geneza Krajowej Rady Sądownictwa” *Consilium Iuridicum*, wydanie specjalne (2023): 13-28.
- Majewski Jarosław, „Strukturalne uzależnienie obecnej Krajowej Rady Sądownictwa od władzy politycznej i wynikająca z tego wadliwość procedury powołań na urząd sędziego a wymóg niezależności i bezstronności sądu oraz instytucja wyłączenia iudex suspectus w postępowaniu karnym”, [w:] *Bezstronność sędziego w sprawach karnych w świetle zarzutu wadliwości jego powołania*, red. Paweł Wiliński, Robert Zawłocki. 74. Warszawa: C.H. Beck, 2022.
- Mar Navas Sánchez María Del, „Poder Judicial y sistema de fuentes. Cuarenta años de ejercicio de la potestad reglamentaria del Consejo General del Poder Judicial” *Teoría y Realidad Constitucional*, nr 50 (2022): 399-426.
- Mikuli Piotr, „Konstytucyjność trybu wyboru sędziów sądów powszechnych do KRS” *Krajowa Rada Sądownictwa*, nr 4 (2014): 9.
- Miraut Martín Laura, „La legitimidad democrática del poder judicial” *Revista Internacional De Pensamiento Político*, nr 1 (2022): 389-406.
- Nelson Ann, „La relación entre poder judicial y poder legislativo”, [w:] *Relaciones entre el poder legislativo y el poder judicial*. 195-236. Vitoria-Gasteiz: Parlamento Vasco, 2007.
- Ortega Gutiérrez David, „Elección del Consejo General del Poder Judicial: un análisis panorámico” *Revista de Derecho Político*, nr 6 (2022): 13-46.
- Patryra Sławomir, „Krajowa Rada Sądownictwa w Polsce” *Przegląd Prawa i Administracji*, nr 119 (2019): 123-134. doi:10.19195/0137-1134.119.12.

- Perales Ascensión Elvira, „Composición y elección de los miembros del Consejo General del Poder Judicial”, [w:] *Independencia judicial y estado constitucional: el gobierno judicial*, red. Luis Aguiar de Luque. 27-50. Valencia: Tirant lo Blanch, 2016.
- Peralta Ramón, „Soberanía Nacional y Estado constitucional” *Revista de Estudios Políticos*, nr 7-9 (1999): 309-334.
- Pérez Aida Torres, „Judicial Self-Government and Judicial Independence: The Political Capture of the General Council of the Judiciary in Spain” *German Law Journal*, nr 7 (2018): 1769-1800.
- Pilar Teso Gamella, María Del, Ángel Arozamena Laso, „Artículo 117”, [w:] *Comentario a la Constitución Española. 40 Aniversario. Libro-Homenaje a Luis López Guerra*, t. II, red. Pablo Perze Tremps, Alejandro Saiz Arnaiz, Carmen Montesinos Padilla. 1658-1669. Valencia: Tirant lo Blanch, 2018.
- Rakowska-Trela Anna, „Niezależność sądu i niezawisłość sędziego powołanego z udziałem KRS w kształcie ustalonym nowelizacją z 8 grudnia 2017 r. – przegląd orzecznictwa” *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Iuridica*, nr 93 (2020): 75-87.
- Skotnicki Krzysztof, „Problem konstytucyjności składu obecnej Krajowej Rady Sądownictwa w Polsce” *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Iuridica*, No. 93 (2020): 47-59.
- Stępień-Załucka Beata, „European Standard for Judicial Appointments: Some Doubts”, [w:] *Nuevas Perspectivas Del Derecho En Iberoamérica*, red. Lorenzo Mateo Bujosa Vadell. II:506-20. Porto: Iberojur Science Press, n.d.
- Stępień-Załucka Beata, „Konsekwencje wadliwej procedury wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa. Uwagi w kontekście wyroku ETPCz w sprawie Guðmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii”, [w:] *Prawo konstytucyjne w systemie prawa: księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Stanisławowi Bożykowi z okazji 70. rocznicy urodzin i 45-lecia pracy naukowej*, red. Ryszard Skarzyński, Elżbieta Kuźelewska, Jarosław Matwiejuk, Andrzej Jackiewicz, Artur Olechno, Lech Jamróz, Adam Bartnicki, Kamil Bezubik. 877-86. Białystok: Wydawnictwo Temida 2, 2022.
- Szczucki Krzysztof, „Komentarz do art. 187”, [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, red. Marek Safjan, Leszek Bosek, nb. 8. Warszawa: C.H. Beck, 2016.
- Szwed Marcin, „Fixing the Problem of Unlawfully Appointed Judges in Poland in the Light of the ECHR” *Hague Journal on the Rule of Law*, nr 2 (2023): 353-384. doi:10.1007/s40803-023-00191-3.
- Zawiślak Katarzyna, „Pozycja ustrojowa, kompetencje i skład Krajowej Rady Sądownictwa” *Iustitia*, nr 3 (2012): 124.

